

Länstyrelserna

Länstyrelserna i Jönköping, Halland, Kalmar, Kronoberg, Skåne, Värmland, Västra Götaland och Örebro

Arkivguide för vattenforskare –

Erfarenheter från arkivstudier inom projekten Kulturmiljö och vattenförvaltning i Södra Östersjöns vattendistrikt (SöVd) och Vattenförvaltning och Kulturmiljö (VaKul)

Titel: Arkivguide för vattenforskare
Utgivare: Länsstyrelsen i Örebro
Omslagsfoto: Framsida: Hammarlämningar vid Algrena i Aspaån.
Foto: Maria Waldebrink/Länsstyrelsen i Örebro.
Baksida: Forserums såg och kvarn vid Silverår. Foto: Christian
Hultgren/Östergötlands museum.
Publ nr: 2018:18
Författare: Mia Geijer, Länsstyrelsen i Örebro län
Kontakt: Länsstyrelsen i Örebro, 701 86 ÖREBRO
Telefon växel: 010-224 80 00
E-post: orebro@lansstyrelsen.se
Kartor: ©Lantmäteriet, Riksarkivet m fl.

Förord

Den här rapporten är resultatet av ett långsiktigt arbete med att lyfta kulturmiljöperspektiv inom vattenarbetet som bedrivits inom *Kulturmiljö och vattenförvaltning i Södra Östersjöns vattendistrikt* (SövD) och *Vattenförvaltning och Kulturmiljö i Västerhavets vattendistrikt*, (VaKul). Projekten inleddes 2010 och arbetade formellt fram till 2016. Därefter har en informell samverkan fortsatt.

I arbetet med att öka kunskapen om kulturmiljöer i vatten har stort fokus legat på fysiska inventeringar. Men för att dessa inventeringar ska ge bättre resultat behövs kunskap om tidigare förhållanden på platsen för att så väl som möjligt förstå de miljöer som inventeringspersonalen besöker. Då är arkiven en viktig resurs. Äldre handlingar kan många gånger ge nyckeln till att förstå när, hur och varför de fysiska miljöerna kommit till, brukats och hur anläggningar, som det numera bara finns spår av, en gång varit konstruerade.

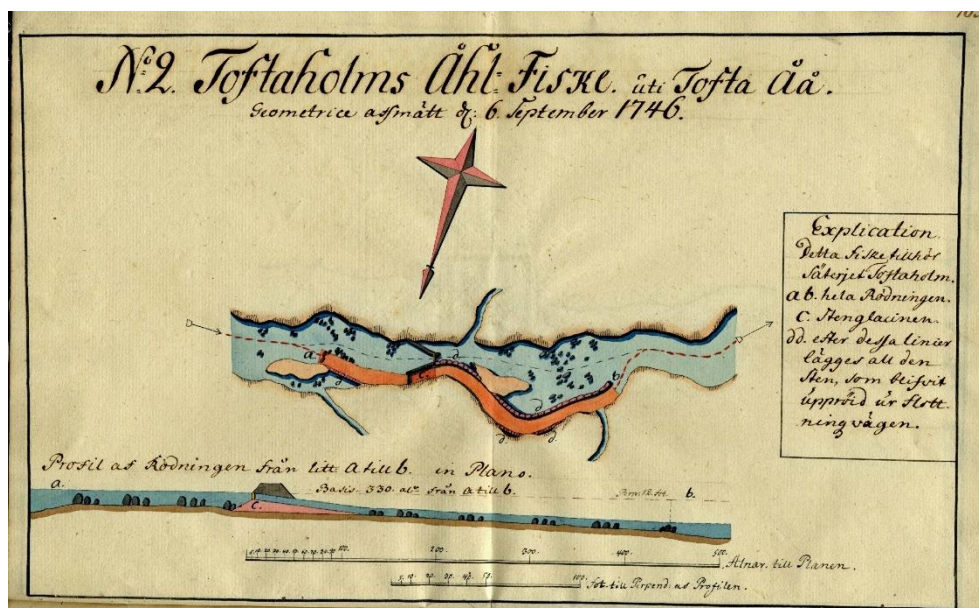
Under den tid det gemensamma projektet pågick anlidade flera län gemensamt arkivforskare Göran Svensson för att söka fram handlingar som kunde kasta nytt ljus över och ge djupare historisk kunskap om kulturmiljöer i och i anslutning till vatten. Arbetet har fokuserat på flottningsanläggningar. Den kunskap som utvunnits ur arkivhandlingarna har varit värdefull också för andra sakområdens vattenarbete.

Flera län har efter den gemensamma projektiden fortsatt att anlita hjälp för att ta fram arkivhandlingar och efter hand har det blivit tydlig att det finns intressanta arkivfynd att göra som belyser fler bruk av vatten. Samtidigt har arbetet visat att det finns mängder av material som det inte fanns tid inom projektets ram att söka igenom. Tanken växte därför fram att dokumentera det arbete som Göran Svensson genomfört och teckna ned hans erfarenheter som en guide för fortsatt arbete. Länsstyrelsen i Örebro har därför fått i uppdrag att sammanställa den här rapporten med Mia Geijer som ansvarig.

Arbetet med rapporten har finansierats av Riksantikvarieämbetet anslag 7:2 Bidrag till kulturmiljövård, Havs-och vattenmyndigheten anslag 1:12 Åtgärder för havs-och vattenmiljö, Vattenmyndigheten i Södra Östersjöns vattendistrikt och Vattenmyndigheten i Västerhavets vattendistrikt samt de elva medverkande länsstyrelserna". Eller enbart första delen "Riksantikvarieämbetet anslag 7:2 Bidrag till kulturmiljövård, Havs-och vattenmyndigheten anslag 1:12 Åtgärder för havs-och vattenmiljö.

Innehåll

Förord	3
Inledning	5
Förbered din arkivsökning.....	6
Förbered ditt arkivbesök.....	7
Allmänna anmärkningar och erfarenheter	8
Vatten i arkiven	9
Riksarkivet	9
Riksarkivet, filialen i Arninge	13
Krigsarkivet	17
Landsarkiven	19
Enskilda företagsarkiv	25
Statliga bolagsarkiv	27
Lantbruksakademien, skogsakademien m fl.....	27
Föreningsarkiv t ex hembygdsföreningar.....	27
Lokal press	27
Riksantikvarieämbetet.....	27
Tekniska museet.....	28
Länsmuseer	28
Digitalt museum	29
SLU skogshistoriska bilder	29
Kommunala arkiv	29
Lantmäteriakter	29
Stiftsarkiv	30
Gods- och gårdsarkiv	30
Flottningsföreningars arkiv	30
Lokala fiskeriföreningar	30
Enskilda personarkiv	30
Läs mer om arkiv	31

Genom studiet av äldre arkivhandlingar får vi ny kunskap om hur våra vattendrag brukats och påverkats av människan. En avmätning av en fast fiskeplats för ål i Tofta å från år 1746. Riksarkivet, Kollegier med flera landshövdingars, hovrätters och konsistoriers skrivelser till Kungl. Maj:t. Skrivelser till amiralitetskollegiet. Foto: Riksarkivet.

Inledning

Sverige är generellt sett gynnat när det gäller tillgång till historiska dokument och kartmaterial, trots att stora förluster gjorts genom århundradena på grund av brand, ointresse, skador mm. Syftet med rapporten är att ge en "guide" till vad som kan tänkas finnas i olika arkiv. Det finns säkerligen mycket mer att hämta, det är en tids-, kunskaps- och resurskrävande uppgift. Fynden kan ibland vara helt avgörande för datering, förståelse av sammanhang och kulturhistoriska perspektiv. Rapporten är av generellt intresse för vattenforskare över hela landet, men det som presenteras här är geografiskt avgränsat till de län som ingår i Södra Östersjöns och Västerhavets vattenavrinningsområden.

Det finns flera offentliga arkiv men Riksarkivet är det centrala arkiv som förvarar handlingar från en stor mängd offentliga myndigheter. Riksarkivet ansvarar för och samordnar den nationella arkivsökbasen NAD. Det är alltid en fördel att ha förberett besöket genom sökningar, så att du vet vilket material som du kan tänkas hitta och på vilket arkiv. Fler och fler arkiv ansluter sig till NAD. Det finns också andra tänkbara digitala sökvägar, t ex Samla, Riksantikvarieämbetets öppna arkiv, som kan innehålla intressant bildmaterial och tekniska illustrationer. Fler sökvägar presenteras nedan.

Riksarkivet har också ett samordnande ansvar för de så kallade Landsarkiven som är regionala arkiv med upptagningsområden som är

större än länen. Där förvaras t ex landstingens arkiv, men i några fall finns också handlingar från statliga verk i landsarkiven, t ex förvaras delar av Domänverkets handlingar i landsarkivet i Härnösand. Landsarkiv finns i Uppsala, Vadstena, Visby, Lund, Göteborg, Härnösand och Östersund. Stadsarkiven i Stockholm och Malmö har viss mån ansvar som motsvarar landsarkivens. Även landsarkiv kan innehålla statliga myndigheters handlingar. Exempelvis finns i flera fall länsstyrelsernas arkiv i de regionala arkiven.

De flesta kommuner har egna arkiv som naturligtvis kan innehålla handlingar som rör vattenfrågor i kommunal förvaltning.

Det finns också privata arkiv, arkiv som tillhör stiftelser, föreningar och andra typer av organisationer. Dessutom har många företag egna arkiv.

För de offentliga myndigheterna gäller arkivlagstiftning och offentlighetsprincip. Det är däremot ingen självklar rättighet att få tillgång till privata arkiv. Många företag och föreningar har lämnat sina handlingar till regionala arkivinstitutioner. Det går alltså inte alltid att förutse var handlingar finns. Det tillhör arkivforskningens tjusning att det dyker upp guldkorn i de mest oväntade sammanhang.

Förteckningen nedan bygger på de erfarenheter som Göran Svensson gjort i samband med de uppdrag han haft för flera länsstyrelser inom VaKul/SöVD-samarbetet. Beskrivningarna av de olika arkiven och arkivbilderna har upprättats genom att Göran listat de arkiv han besökt och gett allmän information om vad som finns där. Kompletterande information har getts i samband med en intervju, genomförd av Mia Geijer i december 2016 med uppföljning i december 2017. Mia har kompletterat med övergripande information om arkivarbete, besöksinformation, vissa specifika uppgifter samt svarat för sammanställningen av den här rapporten.

Förbered din arkivsökning

Att beställa handlingar tar tid. De flesta arkiv har restriktioner avseende hur många kapslar, ritningar eller pärmar du får tillgång till samtidigt. Ibland kan handlingar ligga i depå, i vissa fall långt ifrån forskarsalen och det kan i en del fall ta flera dagar att få tillgång till sådant material. Det kan också finnas restriktioner, t ex sekretess som ska behandlas innan tillstånd att lämna ut handlingar till enskilda forskare kan ges. Därför är det alltid en god idé att förbereda ditt arkivbesök, särskilt om det gäller ett arkiv du inte har erfarenhet av sedan tidigare eller om du måste resa långt för att komma till det arkiv du planerar att besöka. Det kan vara nödvändigt att boka bord eller tid i förväg, särskilt om det inte är ett offentligt arkiv som besöket avser. Kontrollera besöksinformationen på arkivets hemsida. Ta gärna personlig kontakt genom ett telefonsamtal eller ett e-postmeddelande.

Det finns flera möjligheter att i förväg se var det kan finnas material av intresse. Det största söksystemet är Nationella arkivdatabasen (NAD) som samordnas av Riksarkivet. Fler arkiv ansluter sina förteckningar dit efter hand. På Riksarkivets hemsida finns även Digitala forskarsalen (tidigare

SVAR) som är en sökbar förteckning över Riksarkivets egna handlingar. Från och med 2018 är tjänsten gratis och öppen för alla. Det går även att söka i båda systemen parallellt. Länk till Riksarkivets söksystem finns här:

<https://sok.riksarkivet.se/>

Det kan också finnas bilder, kartor och handlingar att söka i samsöktjänster som Kringla och Digitalt museum samt på de enskilda regionala och lokala arkivinstitutionernas hemsidor:

<http://www.kringla.nu/kringla/>

<https://digitaltmuseum.se/>

Alla arkivförteckningar ligger tyvärr inte på nätet och allt är ännu inte förtecknat. Handlingar har dessutom gått förlorade av olika skäl. Det kan vara tidskrävande att åka till ett arkiv och gå igenom förteckningar manuellt, för att sedan vänta på att få upp handlingar, som inte alltid ger den information som eftersöks. Ett annat problem är att arkiv kan vara uppsplittrade på olika magasin, arkivbildare, arkivhållare o s v.

Det pågår ett ständigt arbete med digitalisering av historiska handlingar ur våra arkiv och förhoppningsvis kommer allt fler arkivförteckningar och annat historiskt material bli tillgängligt med tiden. Riksdagens handlingar har nyligen digitaliserats av Kungliga Biblioteket och är nu tillgängliga på nätet. Här kan du hitta riksdagsbeslut, referat av debatter och annat bakgrundsmaterial av intresse.

<https://riksdagstryck.kb.se/> och

<https://data.kb.se/datasets/2017/09/riksdagstryck/>

Även statliga utredningar, SOU:er finns tillgängliga digitalt.

<http://regina.kb.se/sou/>

Förbered ditt arkivbesök

Det är tidskrävande att arbeta i arkiv. Utöver vad som nämnts ovan är det bra med lite praktiska förberedelser. Långt ifrån alla arkiv ligger centralt. Flera arkiv har en kaffemaskin, men långt ifrån alla. Det är inte ovanligt att det är långt till närmsta lunchställe, särskilt när det gäller arbete i arkivdepåer. En termos och en smörgås i packningen kan rädda din arkivdag.

En dag i arkivet kan också innebära långa väntetider mellan det att kapslar levereras. Flera arkiv har fasta tider för hämtning av handlingar. Det är bra att ha med lite arbetsmaterial, en bok eller något att sysselsätta sig med under väntetiden. De flesta större arkiv har webb-uppkoppling, men det kan vara bra att kolla upp vad som finns i förväg. I privata arkiv är det långt ifrån självklart att det finns tillgång till wifi vilket gör att det kan vara svårt att arbeta med dokument på nätet under väntetiden.

Ibland tar det flera dagar att gå igenom det beställda materialet. Då är det bra att kunna lägga några dagar i rad i arkivet. Det är en säkerhets- och bevarandefråga och som forskare har du ansvar för att hantera det material du får tillgång till på ett ansvarfullt sätt. Fråga om det finns förvaringsrum där kapslarna kan förvaras över natten. Kolla också vilka regler som gäller för hanteringen av arkivmaterialet. Du får exempelvis inte ändra ordningen i kapseln, bryta upp sammansatta handlingar och många gånger krävs det bomullshandskar för att undvika att smuts och fett från händerna förstör pappret.

Det går ofta bra att fotografera utan blixtpå i arkiven. Är det större mängder material kan du förhöra dig om kopieringsservice. Om det är fråga om material som ska reproduceras finns det ofta möjligheter att få hjälp med professionell fotografering i de offentliga arkiven.

Flera regionala arkiv och större bibliotek har rätt att låna in handlingar från andra offentliga arkiv. Om du vet vilka handlingar du vill gå igenom och om det inte rör en större mängd kan du kontakta ditt närmsta offentliga arkiv eller större bibliotek så kan du få hjälp att beställa handlingarna. Du får då sitta vid en anvisad plats och samma regler som i arkiven gäller för hanteringen av handlingarna.

Allmänna anmärkningar och erfarenheter

Generellt saknas oftast ritningar över flottleder. Det finns en del kartmaterial i Domänstyrelsens arkiv i landsarkivet Härnösand, men det är inte fullständigt förtecknat och därför svårt att söka i (se nedan).

När du söker i digitala arkivregister behöver du tänka på att stavningen på platser och vattendrag har varierat över tid. Det kan också vara så de benämns med helt skilda namn i olika tider. Inte minst i samband med förändrade ägoförhållanden är namnbyten vanliga. Den geografiska delningen är i äldre handlingar angivet enligt gamla system, t ex härader. Det gäller att veta vilka domstolar (t ex häradsrätter) som hanterade vilka geografiska områden. Det kan vara bra att känna till namn på både huvudflöden, delsträckor och biflöden. Även sådan namngivning kan variera över tid.

Uppgifter om flottning kan vara spridda på olika håll, även i landskanslierna (vanligen själva utslaget vid beslut) medan beskrivningen av leden finns i landsbruksstyrelsens arkiv och besiktningen och eventuella efterbesiktningar ligger i Väg- och vattenbyggnadsarkivet. Uppdelningen av handlingar mellan olika myndigheter är inte alltid systematisk. Det kan finnas dubletter och olika delar i en handlägningsprocess eller korrespondens kan förvaras i olika arkivserier.

De statliga arkiven är ofta hårt gallrade, vilket numera regelmässigt utförs i enlighet med Arkivlagen. Det mesta av det som är relevant för vattenforskare bland riksarkivets material är av senare datum och ligger i Arninge (se nedan).

Vatten i arkiven

Riksarkivet

Webbadress: <https://riksarkivet.se/start>

Riksarkivet är både en myndighet och ett arkiv. Som myndighet har Riksarkivet tillsyn över offentliga myndigheters arkiv och i myndighetens uppdrag ligger också att vara främjande för enskilda arkiv.

Riksarkivet är Sveriges ”nationalarkiv”. Här finns handlingar från statliga myndigheter, t ex domstolshandlingar, handlingar från olika kollegier och ämbetsverk. Även handlingar från olika departement som har haft utredningar och ansvar för vattenanknutna frågor återfinns i Riksarkivet. Merparten av det äldre materialet ligger i Marieberg. För yngre handlingar får du bege dig till Riksarkivets filial i Arninge.

Riksarkivet i Marieberg

Webbadress: <https://riksarkivet.se/marieberg>

Adress: Fyrverkarbacken 13 på Kungsholmen i Stockholm

Kammarkollegiets handlingar

Det finns inga bra förteckningar över Kammarkollegiets handlingar. Det finns många indikationer på att det finns mer handlingar där som rör vatten än vad som hittills påträffats inom projektet. Sannolikt går det att hitta mycket information i in- och utgående handlingar. Alla kvarnar, sågar, stampar o s v som skattlades (fick verksamhetstillstånd) passerade kammarkollegiet. Nedan listas de avdelningar som genomsökts mer eller mindre utförligt hittills.

Till Kammarkollegiets arkiv finns ett stort kartmaterial som är delvis genomgången. Här finns också en stor ritningssamling som ännu inte är genomgången.

I Kammarkollegiets arkiv går det att finna klagomål från allmänheten samt diverse material som kan knytas till kvarnar, fiske, flottning mm.

Under Kammarkollegiet finns också kammaradvokatfiskalsämbetet. Även i denna arkivsamling finns kartor samt även ritningar.

Kammarkollegiets ämnessamlingar

Kammarkollegiets ämnessamlingar angående *Fiske och vattenrätt* innehåller handlingar vilka är ordnade i egen samling och som är utbrutna ur kammarkollegiets ordinarie serier.

Under ämnessamlingen *Slott och gårdar* ligger material om kronans egendomar som ibland innehåller beskrivningar av vattenanläggningar. Det kan finnas handlingar rörande kyrkliga egendomar, där fisken, dammar, kvarnar mm. Sådana handlingar kan även ligga på häradsrättens arkiv. Ibland förvaras handlingar av den här typen hos båda arkivbildarna.

Provinshandlingar

Här finns diverse om vatten, även fiskeanläggningar.

Kammarkollegiets provinskontor, första, andra och tredje provinsen

Innehåller många uppgifter om kvarnar och sågar, bl a ritningar. Även om fiske.

Provinskontoren kan innehålla kvarnhandlingar. Förteckningarna ligger inte på nätet.

Kammarkollegiet, Första och andra avräkningskontoren

Uppgifter om fiske, pärlfiske och diverse om kvarnar och sågar. Förteckningarna ligger på RI och måste studeras på plats på RI.

Kammarkollegiet, sentida handlingar

Kammarkollegiet har också ett eget arkiv i Stockholm (<https://www.kammarkollegiet.se/>). En mängd handlingar som härstammar från ärenden senare än 1880 finns kvar där. Tyvärr är arkivet dåligt förtecknat. Här finns också vattenärenden över långa perioder. Arkivet kommer att flyttas till riksarkivet. Ibland finns det nyare handlingar från kammarkollegiet i andra ämbetsarkiv, t ex kammaradvokatfiskalsämbetet som ligger i Marieberg.

I registerböcker finns listor över vattendrag, som dock saknar geografisk bestämning. Det kan därför finnas mer material men då måste du känna till namnet på vattendraget och dess biflöden. Stickprov har visat att här finns uppgifter om kvarnar, broar, dammar mm.

Kommerskollegium

Fabriksberättelse, statiska uppgifter mm. Arkivet är inte genomgånget, men det innehåller sannolikt intressanta uppgifter.

Regeringsrätten

Bildades 1909. Innehåller överklaganden av vattendomar.

Riksdagens arkiv

Efter 1840 benämns de olika departementens samlingar *Departementsarkiv*. Dessförinnan kallades de *deputationsarkiv*, t ex ekonomiska deputationen och defensionsdeputationen. I deputationsarkiven förvaras handlingar om förhållande under 1700-talet. Det finns hänvisningar till andra handlingar, exempelvis bilagor med mer detaljerade uppgifter, men det är ofta oklart var dessa bilagor finns förvarade.

Om det uppstod tvist i ett vattenärende gick det, om inte ärendet kunde avgöras regionalt av landshövdingen, vidare till kammarkollegiets kammaradvokatsfiskalsämbete. Men ibland kan det ha gått till andra aktörer, t ex efter 1840 till civildepartementet. Det kan också ha gått hela vägen till kungs, då blev det en konseljakt. Ibland avgjordes ärendet av t ex departementschefen, då stannar handlingarna i departementsarkiven. Ibland skickades de tillbaka och kan då finnas på kammarkollegiet eller i länens landskansli (finns i så fall i landsarkiven). År 1900-bildades jordbruksdepartementet dit klagomål i vattenfrågor sedan ofta gick.

Handlingarna från tvåkammarriksdagen (1866–1970) och ståndsriksdagen förvaras på Riksarkivet. I materialet kan finns kartor, ritningar och annat illustrationsmaterial som hör till enskilda riksdagsärenden. Senare handlingar förvaras av Riksdagen. Som nämnts ovan är handlingarna digitaliserade och finns att söka på följande länkar:

<https://riksdagstryck.kb.se/> och
<https://data.kb.se/datasets/2017/09/riksdagstryck/>

Skrivelser till Kunglig Majestät från amiralitetskollegiet

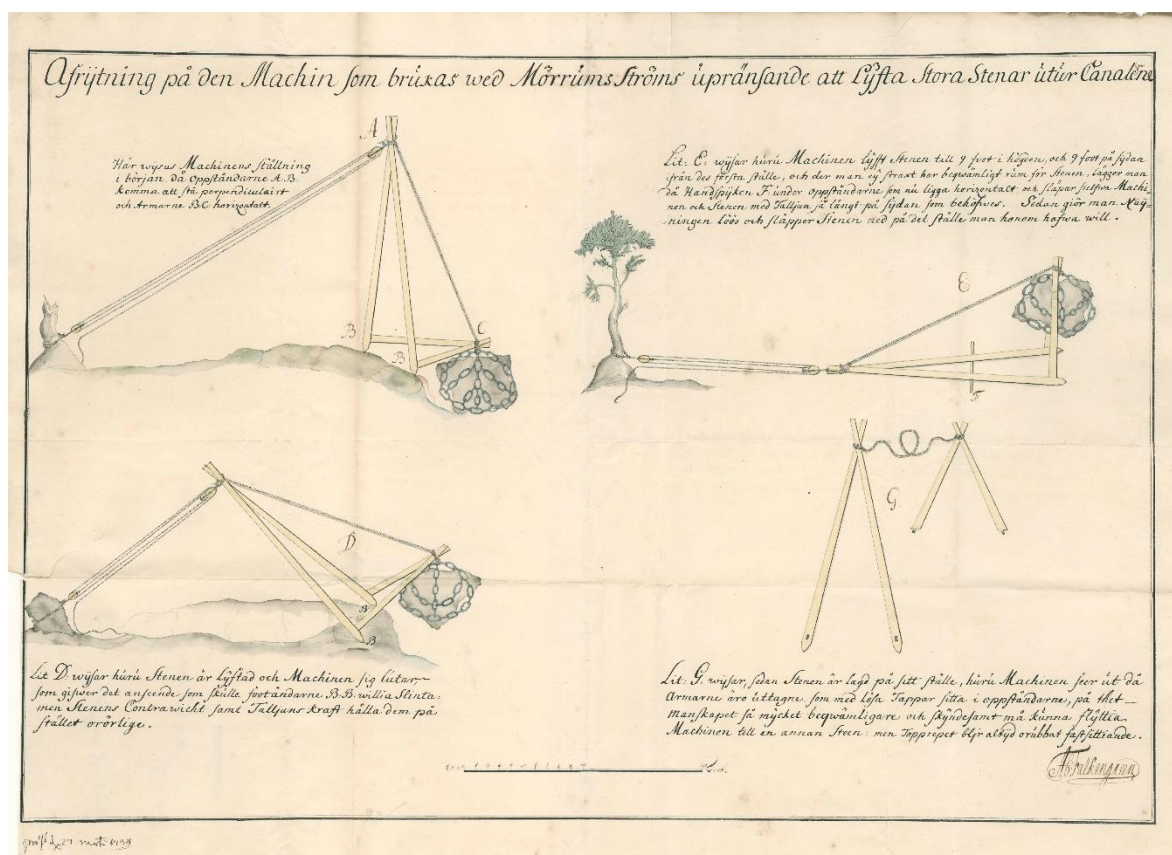
Arkivserien innehåller bland annat flottledsbeskrivningar för Blekinge med detaljerade ritningar. Exempelvis finns ritningar för en stenlyftningsmaskin från 1730-talet. Det finns arbetsledarrapporter från 1700-talets Blekinge som beskriver hur arbetet i en vattenanläggning fortskrider vecka för vecka. Det beskriver även hur personalen har det, hur vädret är, praktiska förhållande kring löneutbetalningar till arbetare mm. Vidare beskrivs problem som uppstått, t ex förläggings- och arbetsförhållande. Vid ett tillfälle beskrivs hur personalen arbetat med vatten upp till halsen och sedan haft svårt att få kläderna torra eftersom de har dåliga förläggningar. Beskrivningar har relevans också för förhållandena i andra delar av Sverige vid den här tiden.

Berättelser från landshövdingar och andra myndighetspersoner kan innehålla relevanta uppgifter.

Det kan även finnas skrivelser till Kungl. Maj:t från andra kollegier i vattenfrågor bland dessa handlingar.

Riksarkivets ämnessamlingar

Uppgifter om kvarnar, sågar och fiske kan finnas utsorterat tematiskt och återfinnas här.

Avrättning av en maskin som använts för stenrensning i Mörrumsån. Avrättningen är utförd 1734. Riksarkivet. Kollegier med flera landshövdingars, hovrätters och konsistoriers skrivelser till Kungl. Maj:t. Skrivelser till amiralitetskollegiet. Foto: Riksarkivet.

Bergskollegiums arkiv

Delar av Bergskollegiums handlingar ligger under kammarkollegiet men det finns också ett eget arkiv. Arkivet är väldigt stort och vid hittills genomförda genomgångar har hittills få specifika uppgifter om de enskilda vattendragen påträffats, mest på grund av att det är så omfattande. Men det finns mycket material om dammar, upptagande av leder och kanaler. Här bör även handlingar som härrör sig från ansökningar om privilegier för hyttor och bruk med tillhörande dammar för deras verksamheter finnas.

Högsta domstolen med föregångare

Nedre justitierevisionen

Mycket stort arkiv. Alla slags rättsärenden från 1600-talet fram till Högsta domstolens tillkomst (1789). Innehåller en stor samling kartor och ritningar.

Kommissioner av olika slag, t ex skogskommissionen

Kan innehålla material om flottnig.

Riksarkivet, filialen i Arninge

Webbadress: <https://riksarkivet.se/arninge>

Adress: Mätslingan 17 i Täby

Vattendomstolsarkivet

Vattendomstolen tillkom till följd av 1918-års vattenlag. De regionala vattendomstolarna delades ursprungligen upp i Norrbygden (Umeå), Mellanbygden (Sundsvall), Österbygden (Hedemora), Söderbygdens (Stockholm) och Västerbygdens (Vänernborg). Från 1933 slogs Mellanbygden samman med Norrbygdens vattendomstol. Obs! gränserna flyter

Söderbygden: Skåne, Blekinge, Småland, Kalmar, Halland, Södra Örebro län, delar av Västergötland, OBS! Originalhandlingarna till Södra finns i Vadstena

Österbygden: Östergötland, Stockholm, Västmanland, Sörmland, Dalarna, Gävleborg, Uppland

Västerbygden: Västergötland, Bohuslän, Dalsland, Värmland

Renoverade akter. De renoverade akterna stämmer inte alltid överens med originalakterna. Originalakterna lär finnas hos olika tingsrätter. Söderbygdens vattendomstols originalhandlingar ligger i Vadstena landsarkiv. Ibland finns det originalakter bland de renoverade akterna. Ibland går det att jämföra, ena stället kan vara bättre än det andra.

Besvär från Kammarkollegium. Kollegiet ca 1920 gjordes listor på allmänna flottleder. Kollegiet ansåg att leder saknades som borde vara allmänna. Dessa listades och det skedde en prövning hos Vattendomstolen huruvida flottlederna skulle vara allmänna i fortsättningen. Handlingarna innehåller beskrivningar över lederna, ibland detaljerade beskrivningar.

Handlingar kan finnas som rör vem som är ansvarig för vilka kostnader i samband med flottlederna.

Ibland kan även finnas ärenden som rör fiskeavgifter, de som flottade betalade vissa avgifter bl a för fiske. Ibland kan det finnas mer information i uppgifter om fiskeavgifter, t ex kan det finnas beskrivningar av kompletterande leder, kartor m m.

Här finns också uppgifter som rör dammar, kvarnar och sågar. Ibland överlappar informationen, t ex om det finns ett flottutskov eller uppgifter om tidigare flottningsförekomst.

Brohandlingar finns också i vattendomstolen, eftersom hänsyn måste tas vid flottning så att inte broar skadas. Även uppgifter om att vägtrummor är utformade så att flotttimmer ska kunna gå igen. Foton av broar kan förekomma eftersom det inte var ovanligt att den gamla bron fotograferades som underlag inför upprättande av nya ritningar.

Det kan även finnas foton på kvarnar och dammar i handlingarna, då ofta från tiden kring och före 1920-talet.

Uppgifter om vattentäkter finn i vattendomstolens handlingar.

Ytterligare handlingar finns sannolikt på Tingsrätter.

Vattenöverdomstolen

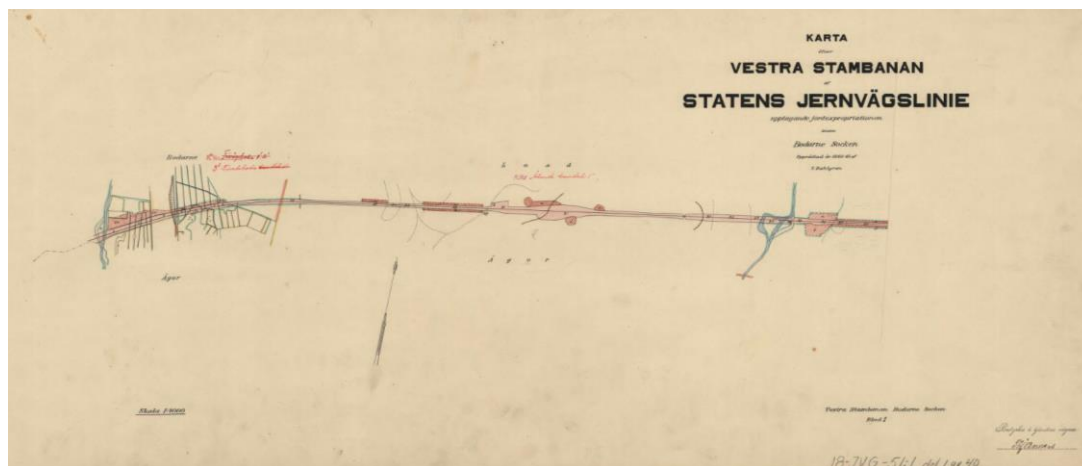
Vattenöverdomstolen vid Svea Hovrätt tillkom till följd av 1918 års vattenlag och fungerade som andra instans i vattenärenden. Här finns alltså överklaganden av de regionala vattendomstolarnas domslut. Sista instans var Högsta Domstolen. Ordningen kvarstod fram till införandet av Miljöbalken år 1999.

Statens vattenfallsverk

Arkivet är extremt hårt gallrat. Det innehåller handlingar om kraftverk och dammar. Även flottrännor mm. En del av vattenfallsverkets handlingar kan finnas på landsarkiven.

SJ-arkiv

Finns även handlingar på landsarkivet i Göteborg. Innehåller bl a uppgifter om broar. (Enskilda järnvägars arkiv ligger ofta under respektive järnvägsföretag, på landsarkiven. Järnvägar som köptes upp av SJ kan finnas i SJ-s arkiv). Ritningar förekommer sällan.

Kartor över järnvägssträckningar förekommer även i andra arkiv. I det här fallet visar en avsöndringskarta från en expropriation år 1860 hur Västra stambanan drogs över vattendrag i södra Närke. Lantmäteristyrelsens arkiv, 51:1 (något beskuren).
©Lantmäteriet.

Lantbruksstyrelsens fiskeribyrå med föregångare

Sjöundersökningar kan finnas från 1870-talet och framåt. Eftersom lokalbefolkningen intervjuades om äldre förhållanden kan sådana uppgifter förekomma. Sjöundersökningarna innehåller uppgifter om flottning, vilka

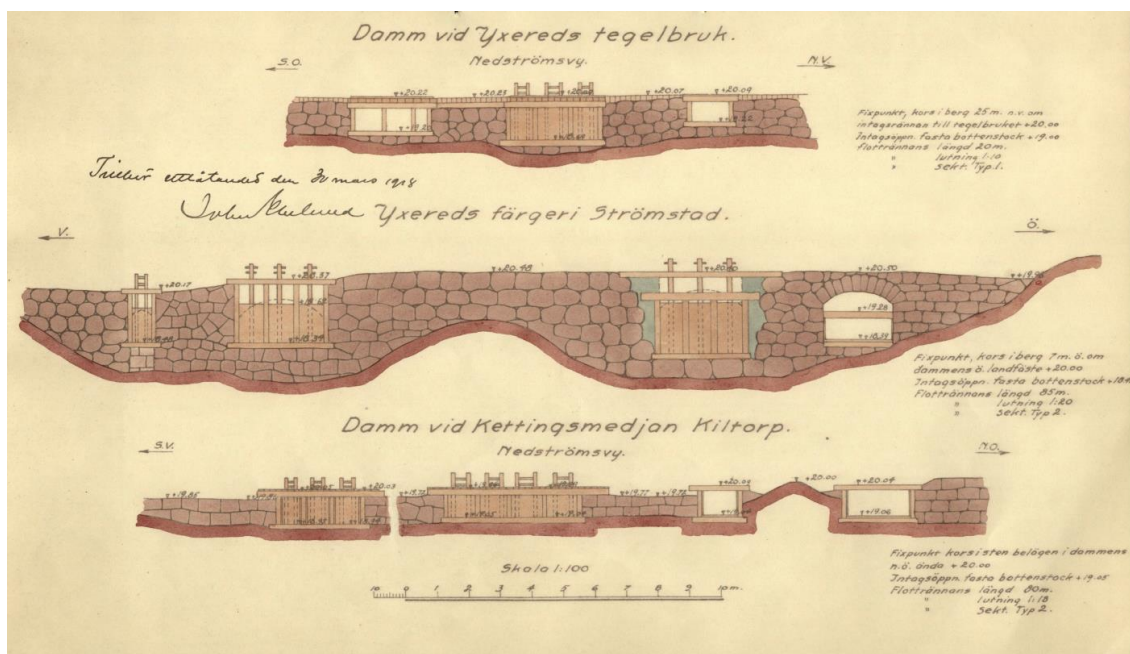
fiskarter, kräftor mm som är kända, hur man fiskade och vilka fiskeredskap som används. Uppgifterna är ofta detaljerade t ex omnämns vilka nätstorlekar som användes. Om fiskarter är inplanterade brukar det finnas uppgifter om när det skedde. Det finns beskrivningar av hur sjöarna, inklusive bottenar och stränder ser ut, växtlighet sediment, stenighet mm. Undersökningarna nämner om det finns reglering, klimatologiska förhållanden, t ex när isen vanligen la sig och gick, temperaturer, siktdjup, färg, vattenkvalité, stoft mm.

Kan innehålla fotografier av forsar, flottrännor, fisktrappor mm för fiskens vandring vilka kan vara så gamla som 1920-talet och äldre. Ritningar, både förslag och sådant som är genomfört finns i detta material.

Lantbruksstyrelsen gör "uttryckningar" och undersöker föroreningar vid industrier t ex pappersbruk. Garverier, sockerbruk, pappersbruk t ex vid Klippan i Rönne å. Resonemang kring hur man trodde att utsläppen påverkade fisket.

Om fisken skadas av turbiner vid kraftverk finns ofta uppgifter i kombination med resonemang om hur intag ska vara utformade.

Uppgifter om fiskodling förekommer, de kan vara mycket detaljerade. Det finns särskilda arkivdelar som handlingar om fiskodlingsanstalterna på 1800-talet.

Uppmätning av dammar vid Yxered och Kiltorp från år 1918. Riksarkivet, Väg- och vattenbyggnadsstyrelsens arkiv, Östra distriktet. Foto: Riksarkivet

Väg- och vattenbyggnadsbyråns arkiv med föregångare

Bland föregångarna finns Strömmrensningkommitténs arkiv 1819 – 1827. Efterföljs av Storamiralsämbetets tredje avdelning/Styrelsen för allmänna vattenbyggnader 1827 – 1840. Följt av Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

Arkivet är väldigt omfattande, innehåller t ex uppgifter om hamnar (byggnadssätt, beskrivningar), kanaler, broar och vägar.

Diarier och register stämmer inte alltid överens med var handlingarna faktiskt ligger. Materialet är uppdelat på distrikt i ungefär samma uppdelning som vattendomstolarna.

Det omfattande materialet innehåller mycket flottuppgifter, ibland rena beskrivningar av flottningssträckor.

Det finns rikligt med material om broar, dikningsföretag, sjösänkningar i arkivserien. Även uppgifter om påverkan på flottleder av vattenregleringsföretag förekommer. Vidare finns det uppgifter om dammar och kraftverk.

I Arninge finns en serie som innehåller beskrivningar av flottarbostäder. Serien berör främst norra delen av landet.

Arbetslöshetskommissionen

Innehåller väg- och vattenarbeten från 1914 – 1940

Statens vatteninspektion med föregångare

Innehåller uppgifter om föroreningar i vatten, ledningar i vatten och vattentäkter.

Kvarnkommissionen

Innehåller handlingar från 1600-talet. De regionala kommissionerna bevakade taxeringsfrågor, frågor om kungsådra och andra ägorätsfrågor kring vattenutnyttjande av statliga och privata kvarnar.

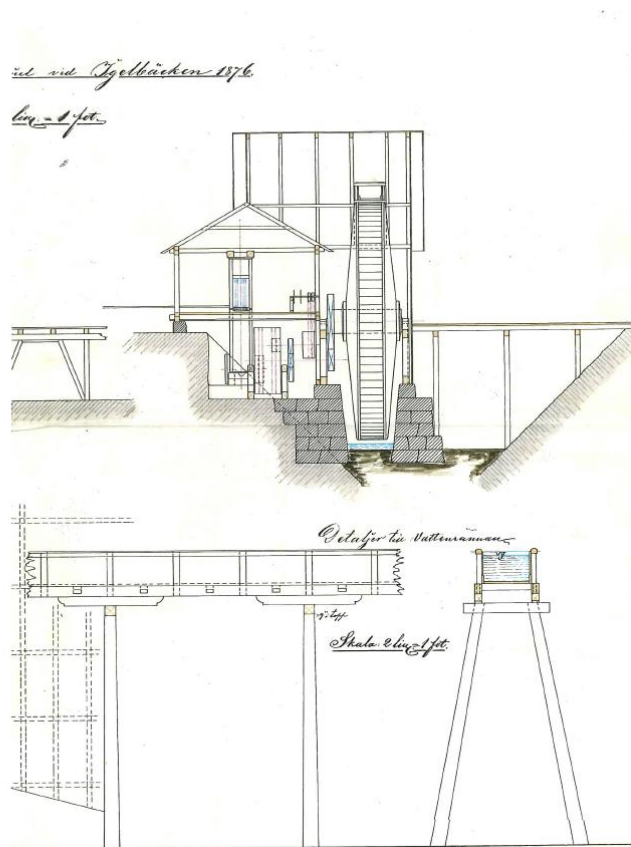
Skogshandlingar

Diverse handlingar, kan innehålla uppgifter angående flottning, t ex kan sådant material finnas i skogsvaktarberättelser.

Även skogskommissioner kan innehålla material som är relevant för flottning.

Skogssällskapets statsarbeten

Handlingarna täcker tidsperioden 1916 – 1927. Skogssällskapet var indelat i en sydlig och en nordlig del. Materialet innehåller handlingar om statliga arbeten med dikning och torvtäkt och kan även innehålla flottningsrelaterat material.

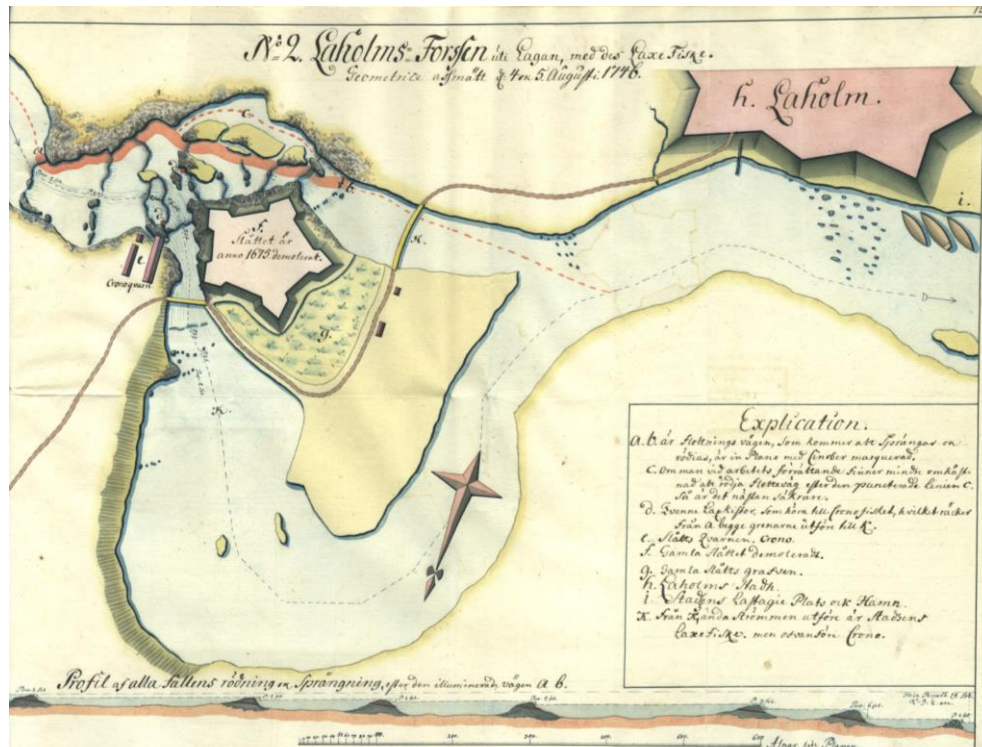
Projekt för såg vid Igelbäcken,
ArkivCentrum Örebro, Laxå
bruksarkiv.

Krigsarkivet

Banérgatan 64 på Östermalm i Stockholm.

Webbadress: <https://riksarkivet.se/krigsarkivet>

I arkivet finns topografiska kartor, handritade, som kan innehålla värdefulla uppgifter. Även Militärgeografiska beskrivningar med kartor och text, som är värdefulla i vattensammanhang.

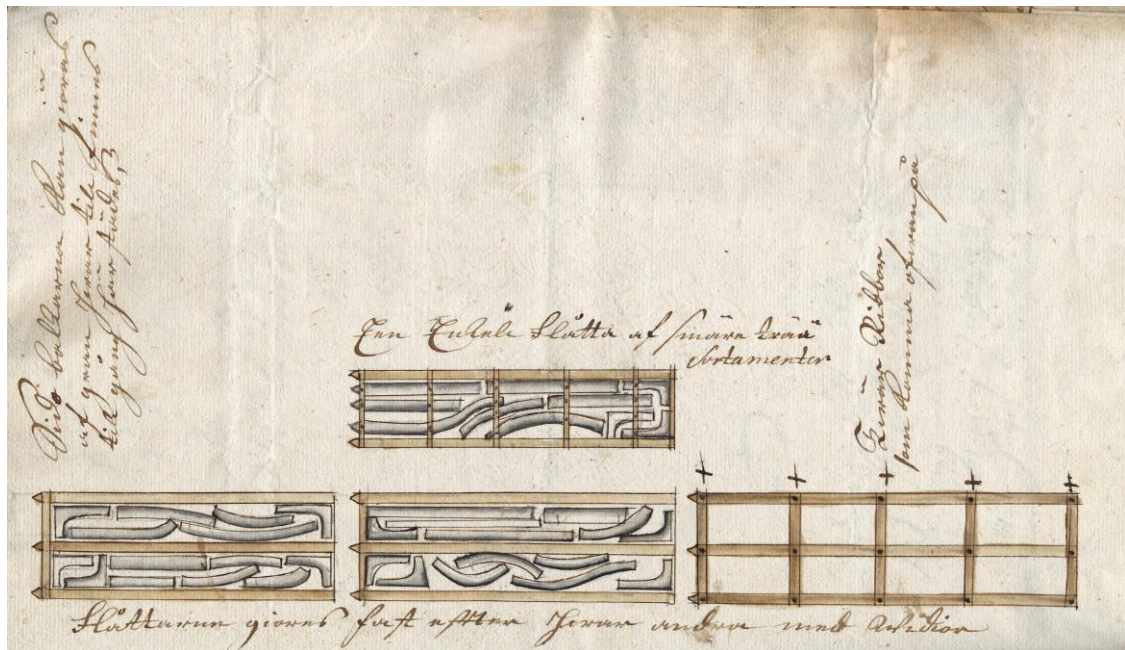
Topografisk karta över Laholmsforsen ur Krigsarkivets samling av handritade kartverk.
Foto: Krigsarkivet.

Amiralitetskollegium

Materialet ligger i löpande kronologiska serier. Främst Blekinge, Västergötland och Småland är genomgångna inom projektet. De mest detaljerade handlingarna har rört Karlskrona och Kalmar och beskriver hur timmer fraktades till skeppsbyggerierna där. Här finns flera serier utan mer detaljerade namn, littererade serier. I materialet har flottledshandlingar från 1720-talet påträffats, inklusive beskrivningar om hur flottlederna byggs, t ex hur man spränger under vatten. Även beskrivningar av "flottfarkoster" med tillhörande ritning.

Både i de nya och de gamla nummerserierna finns material om skogsavverkning, flottning, ekskogarna o s v. Materialet har inte gått igenom mer än ytligt inom ramen för projektet, men allt tyder på att det finns material som är intressant i flera sammanhang. Bland annat finns många handlingar som rör skogsbesiktningar, "Ekutsyningar" och allmänna besiktningar av ekar på enskild mark.

I arkivet kan även förekomma konceptkartor, t ex finns 1700-talskartor från Lyckebyån (Blekinge).

Principritning över furuflotte för transport av ekstockar, upprättad år 1735. Riksarkivet, Amiralitetskollegiet.
Foto: Riksarkivet.

Fortifikationens stabs- och fältövningar

Landskapsvisa handlingar. Innehåller kartor och ritningar och bl a fotografier av anläggningar av olika slag. Ofta förbundet med kommunikationer. Kartmaterialet är ofta inbundet i de olika volymerna.

Motsvarande arkivserier finns för olika vapenslag.

Försvarsstabens- och Generalstabens handlingar

Kan innehålla vattenanläggningar av olika slag.

Landsarkiven

Webbadress Lund: <https://riksarkivet.se/lund>

Webbadress Göteborg: <https://riksarkivet.se/goteborg>

Webbadress Vadstena: <https://riksarkivet.se/vadstena>

Webbadress Visby: <https://riksarkivet.se/visby>

Webbadress Uppsala: <https://riksarkivet.se/upsala>

Webbadress Härnösand: <https://riksarkivet.se/harnosand>

Webbadress Östersund: <https://riksarkivet.se/ostersund>

Landsarkiven är de regionala myndigheternas arkiv. Här finns till exempel landstingshandlingar och stiftens handlingar, men också enskilda arkivbildare. Hittills har Uppsala, Lund, Göteborg, Vadstena, Härnösand besökts. Utöver landsarkiven har Stockholm och Malmö stadsarkiv vissa uppdrag som liknar landsarkivens.

Länsstyrelsehandlingar

Landshövdingeämbetet avgjorde om en allmän flottled fick tillstånd. Ansökningarna finns då i landskansliernas handlingar (d v s handlingar från landshövdingeämbetet). Beroende på vilket län frågan gäller ligger handlingarna i olika landsarkiv. Ibland ligger allt i utslaget (beslutet) och finns då i landskansliets handlingar. Ibland kan själva handlingarna till flottledningar ligga på helt andra ställen, t ex i korrespondensen. Ibland ligger det i handlingar som benämns ”Avgjorda mål”, eller under landskansliets behandlade ärenden.

Bland landskansliets handlingar påträffas ibland uppgifter om flottleder som inte är kända på annat sätt. Exempelvis har flottleder som inte nämns på andra ställen påträffats i Kronobergs läns handlingar. Det finns sällan register och diarier till dessa arkiv.

Ibland flyttas ärenden. Ett sådant exempel är handlingar rörande Ysunda flottled i Östergötland där handlingarna förts från länsstyrelsen där till Kammarkollegiet. Ibland kan det bara finnas en lapp kvar som anger att handlingarna flyttats till kammarkollegiet, men utan att det angetts var i Kammarkollegiets handlingar de förvaras.

Landskontorens handlingar innehåller skatteläggningshandlingar som kan innehålla uppgifter om såväl sågar och kvarnar, men även andra handlingar med vattenanknytning. Akterna kan innehålla kartor där ekonomiska intressen är redovisade. Sådana kartor är ofta detaljerade med beskrivningar av dammar och byggnader.

De enskilda länsstyrelserna har egna rubriker för t ex sågar och kvarnar. Ibland är det nödvändigt att gå igenom hela diarier.

Landskansliets skatteläggningshandlingar

Skatteläggningshandlingar innehåller uppgifter om skatteläggning av enskilda egendomar och kan redovisa tillgångar så som sågar, kvarnar och fisken men också av samfällda kvarnar och sågar.

Jordrevningsprotokoll kan innehålla uppgifter om kvarnar mm.

Jordeböcker kan också innehålla vattenrelaterade uppgifter. Jordeböcker finns både på riksarkivet och i landsarkiven. Det finns också så kallade särskilda jordeböcker. I dessa finns register över tillgångar som kan inkludera kvarnar, sågar och fisken.

Karta över Östra Forsöhle kvarnjord, upprättad i samband med skattläggning 1864. Lantmäterimyndigheternas arkiv, ©Lantmäteriet.

Syneinstrument från olika typer av boställen kan finnas och i förekommande fall anges då kvarnar, sågar och andra vattenanläggningar.

Husesynsinstrument

Husesyninstrumenten innehåller beskrivningar av fastigheter (boställen) där det kan finnas vattenanläggningar som tillhör dessa. Husesynsinstrument kan även finnas under häradsrätter.

Passevolancekommissariatet

Innehåller husesynsinstrument med fastighetsbeskrivningar. Vid genomgångar har uppgifter om fisken i Skåne, t ex vid Herrevadskloster, påträffats.

Rubricerade handlingar

Ibland kan det finnas handlingar från länsstyrelserna som är sorterade efter vattendrag, eller större enskilda ärenden som inte ligger under kansliets handlingar. Här kan man också stöta på uppgifter om fiske, kvarnar.

Häradsrättshandlingar

Häradsrätternas arkiv innehåller vattenärenden från tiden före vattendomstolens tillkomst, d v s före 1919. Innehåller

besiktningshandlingar av såväl anläggningar som forssträckor och vattenfall. Genom att kombinera olika handlingar kan man ibland få detaljerade uppgifter kring dammsystem, dammarmar, konstruktioner, flottning mm.

Bland handlingarna kan det finnas uppgifter om kyrkliga egendomar, där fisken, dammar, kvarnar mm kan finnas. Dessa kan även ligga på häradsrättens arkiv. Ibland finns dessa handlingar hos båda arkivbildarna

Bergmästararkiv

Handlingar i detta arkiv kan ligga sorterade efter namn på bergmästarämbeten, t ex Nora, men ibland är de förtecknade med bara nummer. Handlingarna går i varandra och de är uppsplittrade på de olika landsarkiven. T ex finns Lerbäcks bergslags handlingar i bergmästarens i både Nora arkiv och i Uppsala landsarkiv.

Domänstyrelsens arkiv

Domänstyrelsen uppstod 1883 efter en sammanslagning av Skogsstyrelsen och Kammarkollegiets domänbyrå, som handhade statens jordbruksmark, vilket även omfattade handel med skog- och jordbruksmark. År 1912 ombildades styrelsen till ett affärsdrivande verk, som följande år fick domänfonden till sitt förfogande. Fram till 1934 förvaltade styrelsen även statskyrkans och kommunernas skogar. Verket bolagiserades 1992.

I materialet finns handlingar från bruk och egendomar som köpts upp av Domänstyrelsen.

Huvudsakligen ligger materialet i landsarkivet i Härnösand. Materialet är inte fullständigt förtecknat och inte fullt sökbart. Det ligger i en depå och är därför komplicerat att gå igenom. Förteckningarna kan se olika ut från olika revir. Det finns serier som bara är benämnda ”Diverse”. Arkivet är inte gallrat.

Skogsbyrå I – III samt Skogstekniska byrån är den samlingsrubrik som har störst relevans för vattenforskare. Arkivserien innehåller material från tidsperioden 1872–1992. Här finns särskilda rubriker som berör flottning. Även under andra rubriker kan det finnas beskrivningar mm som innehåller uppgifter om flottning. Särskilt vid försäljningar och köp beskrivs vad som säljs o s v.

Revirhandlingar kan finnas i andra landsarkiv ”i skvättar”, t ex i Uppsala. Eftersom Domänstyrelsen handlade mycket med mark finns många gånger beskrivningar över mark- och vattenanläggningar. I samband med försäljning av egendomar och upptagande och lån har beskrivningar av fastigheter upprättats. Sådana beskrivningar kan innehålla uppgifter om flottning, sågar, kvarnar mm. Handlingar av det här slaget kan finnas både i Domänstyrelsens arkiv och i enskilda företagsarkiv.

Det finns särskilda serier för flottningshandlingar för hela landet. Skogsvaktarberättelser bör finnas från de olika reviren. Där finns beskrivningar av flottning och andra vattenanknutna företeelser.

Förutom flottningshandlingar finns uppgifter om skogstorp, skogsvaktarboställen, köpehandlingar mm. Det kan finnas ritningar, avbildningar, fotografier mm. Handlingarna innehåller också uppgifter om skogsjordbruk, synehandlingar mm.

I Domänstyrelsens arkiv finns en serie som heter ”Statens flottledsingenjör”. Som ännu inte är genomgånget inom projektet. Förmodligen innehåller serien konsulthandlingar som upprättats i samband med bygge av flottleder.

Göta hovrätts arkiv

Finns i Vadstena. Här ligger processer innan de gått upp till HD.

Häradsrätt

Häradsrätternas arkivhandlingar innehåller dokument från lokala tvister, innan de gått till högre instans.

Bland handlingarna kan också finnas huseynsinstrument med beskrivningar av fastigheter (boställen) som beskriver vattenanläggningar samt uppgifter om kyrkliga fastigheter.

Lagmansrätter

De handlingar som avsatts från dessa arkivbildare härrör från tiden före 1849 och består bland annat av överklaganden från häradsrätter.

Skånska guvernementsarkivet

Övergångshandlingar från 1600- och tidigt 1700-tal. Senare jämförbart med resten av Sverige. Bland handlingarna kan även finnas material rörande andra landskap som tillhört Danmark.

Fiskeristyrelsen

Huvudarkivet ligger i Göteborg. Regionala delar finns bl a i Karlskrona och Gävle. Innehåller 1900-talsmaterial.

Fiskeriintendenternas arkiv

Innehåller ritningar och fotografier på kvarnar och dammar, fisktrappor, fångstredskap, ålkistor mm från äldre tid. Om fisken skadas av turbiner vid kraftverk finns ofta uppgifter om det i kombination med resonemang om hur intag ska vara utformade. Uppgifter om fiskodling förekommer, de kan vara mycket detaljerade. Det finns särskilda arkivdelar som handlingar om fiskodlingsanstalterna redan från 1800-talet. De äldsta uppgifterna om fiskinplantering är från 1840-talet.

Fler regionala arkiv

ArkivCentrum i Örebro: <http://www.arkivcentrum.se/>

ArkivCentrum Dalarna: <http://www.arkivcentrumdalarna.se/>

Värmlandsarkiv i Karlstad: <https://karlstad.se/Uppleva-och-gora/Kultur/kommunarkiv/Arkivcentrum-Varmland/>

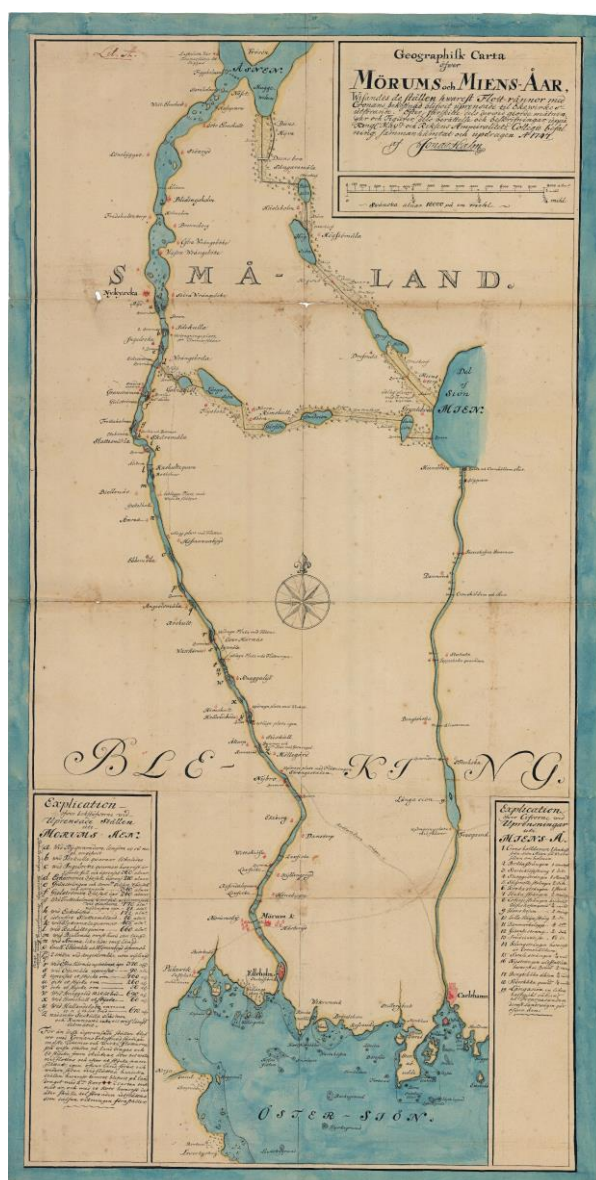
ArkivCentrum Arboga (obs Västmanlandsarkiv finn i flera orter):
<http://www.arkivvastmanland.se/>

Arkivcentrum Syd i Lund. <http://arkivcentrumsyd.se/>

Blekingearkivet i Bräkne Hoby: <https://blekingearkivet.se/>

<http://www.arkivcentrumdalarna.se/>

Kronobergsarkivet: <http://www.kulturparkensmaland.se/1.0.1.0/15/1/>

Karta över kronans flotrännor och flottningsrensningar i Mörrums- och Mie åar upprättad år 1747. Foto: Blekingearkivet i Bräkne Hoby.

De regionala arkivens upptagningsområde och bestånd ser lite olika ut. Ovan finns några web-adresser, det är enkelt att söka upp rätt arkiv på nätet. Dessa arkiv är ofta en kombination av folkrörelsearkiv och företagsarkiv som erbjuder arkiveringstjänster av olika slag.

De regionala arkiven kan innehålla företagsarkiv, t ex för olika bruk. Observera att bruken köpts och sålts och ibland finns delar av ett företags historia spritt i olika arkiv, en del i offentliga arkiv och en del i privata. Det kan också finnas handlingar från flera län, eftersom arkiven följer företagsstrukturer och inte regionala gränser.

ArkivCentrum i Örebro förvarar t ex Hasselfors, Svartå, Laxå bruksarkiv. I arkivcentrum i Karlstad ligger Hällefors bruksarkiv. Det innehåller flottningsområden i Örebro och Värmland. För Värmland finns även Uddeholms- och Billeruds arkiv som kan innehålla intressanta uppgifter om flottning i Värmland/Örebro län. Arkiven är mycket omfattande. I dossierserierna finns ibland serier som benämns Diverse som möjligen kan innehålla handlingar av intresse för vattenforskning.

I bruksarkiven finns många typer av vattenhandlingar. Det finns även information om ägor (jordbruk) som tillhört företagen och eventuella fabriker som har utnyttjat vattenkraften genom att bygga vattenanläggningar av olika slag. Det kan också finnas uppgifter om fiskerätter, kvarnar m m. Ibland upprättades handlingarna i samband med köp – värderingshandlingar. Ibland utgörs de av rena beskrivningar av mark, vatten och anläggningar (t ex fabriker). Vattenhöjder är t ex ofta förekommande i förteckningar, eftersom dämmningsrätter var viktiga för kraftutvinning.

Enskilda företagsarkiv

Enskilda företag kan ha egna arkiv, t ex Frövifors, Aspa, Brevensbruk (Bystad herrgård), Skyllberg och Boo-Hjortkvarns arkiv i Örebro län. I t ex Skyllberg finns förteckning över flottningsledningarna men inte information om själva konstruktionen av lederna. Skyllbergs bruksarkiv har också handlingar som avser Mariedamms bruk. Det är inte ovanligt att företagsarkiv splittrats i samband med förändrade ägo förhållanden. Alla handlingar har inte följt med vid köp/överlåtelser varför det kan vara komplicerat att följa olika skeden i ”ägohistorien” för ett vattendrag/anläggning.

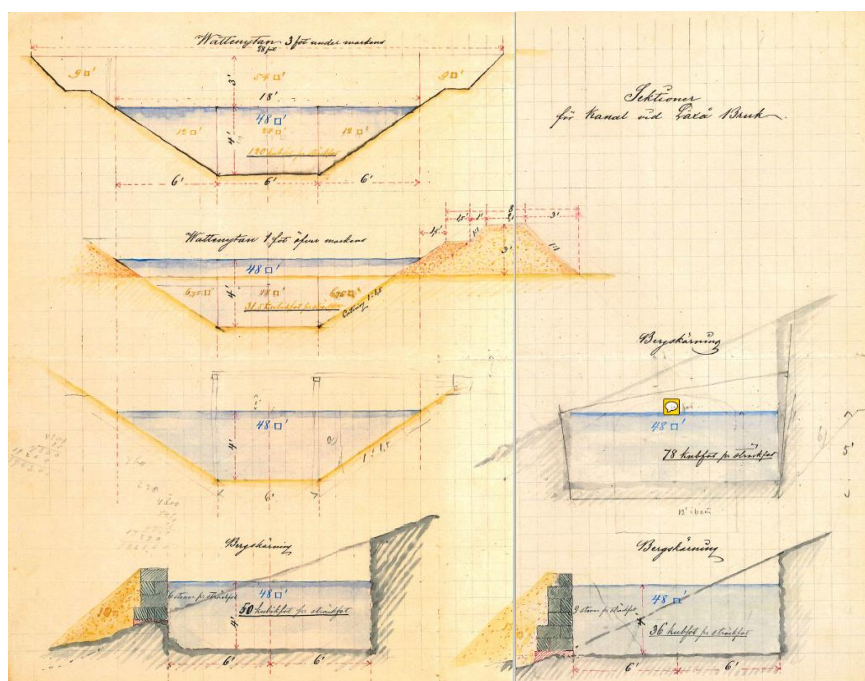
De små bruken brukar ha så mycket material kvar, kanske för att det köpts upp av andra bruk eller helt enkelt slängts bort. Enskilda företagsarkiv kan innehålla skogshandlingar, bl a flottningsuppgifter, årsberättelser, skogsvaktarberättelse mm. Även företagens bolagsberättelser kan vara intressanta, vilket t ex visats sig vid genomgång av handlingar från Stjärnfors-Ställdalen.

Kontrakt med enskilda personer angående vid upplåtelser av flottsträckningar kan förekomma i företagsarkiven. Vice versa kunde bruk upplåta flottsträckningar åt enskilda. Sådana handlingar ligger ofta i samlingar med kontrakt. Bland personalhandlingar kan lönelistor och timlistor innehålla uppgifter som är av intresse för enskilda flottsträckningar. Utöver handlingar som rör direkt rör vattenanläggningar kan fackföreningshandlingar, t ex avtal, vara av intresse. Sådana handlingar kan även finnas i Arbetarrörelsens arkiv i Stockholm.

I samband med försäljning av egendomar, upplåtande och lån har beskrivningar av fastigheter upprättats. Sådana beskrivningar kan innehålla uppgifter om flottning, sågar, kvarnar mm. Material av det här slaget kan finnas både i Domänstyrelsens arkiv om företagen köpts upp av staten. De enskilda företagen kan ha haft egna skogvaktare och då kan det finnas skogvaktarberättelser som tar upp flottningsleder mm.

Ett mycket stort enskilt arkiv är Nordstjernans arkiv som innehåller handlingar för de bruk och industrier som är eller har varit knutna till Ax:son Jonsson-koncernen och som förvaras vid Engelsbergs bruk i Västmanland. Kontaktinformation finns på Engelsbergs bruks hemsida:

<http://www.engelsberg.se/>

Projekt till kanal vid sulfittfabrik vid Laxå bruk år 1888. (Ritningen är scannad i två delar.) ArkivCentrum Örebro, Laxå bruksarkiv.

Ett annat exempel på ett företagsarkiv som är förtecknat är Årydsarkivet som 2006 donerades till Växjö universitet, numera Linnéuniversitetet. Arkivet innehåller i huvudsak handlingar från Årydsbruk, som bland annat bedrev järnbruk och sågverksamhet, men genom samägande kan även handlingar från andra företag förekomma. Dessutom finns koppling till det ovannämnda Skogssällskapet under 1900-talets början. Arkivförteckningen

finns digitalt tillgänglig på nätet: <https://lnu.se/globalassets/dokument---gemensamma/bibliotek/soka-och-vardera/arkivsamlingar/arydsarkivet.pdf>

Statliga bolagsarkiv

Många statliga bolag har arkiv som kan innehålla handlingar från tidigare myndigheter/styrelser som bolagiserats och som ännu inte lämnats till offentlig arkivmyndighet.

Lantbruksakademien, skogsakademien m fl

Akademierna har egna arkiv som bland annat innehåller beskrivningar av de fastigheter akademien förvaltar.

Föreningsarkiv t ex hembygdsföreningar

Det finns enskilda föreningsarkiv t ex Föreningsarkivet i Västervik som förvarar Blankafors bruksarkiv. Hembygdsföreningarnas arkiv kan innehålla dokumentationer, fotografier och redogörelser av olika slag av stort intresse.

Lokal press

Ibland annonserades flottning ut på ackord genom annonsering. Det kan därför löna sig att gå igenom äldre lokala tidningar.

Riksantikvarieämbetet

<https://www.raa.se/hitta-information/arkiv-och-bibliotek/>

Se även Samla: <http://samla.raa.se/xmlui/>

Adress: Storgatan 41 på Östermalm i Stockholm.

I ATA finns bland annat handlingar om Sjöregleringar under rubriken Gemensamma handlingar, bl a E 5: Sjöregleringsrapporter; E 5 B: Inkomna handlingar angående sjöregleringsundersökningar och E 5 C: Sjöregleringsrapporter, primärmaterial. F 2 D: Handlingar rörande sjöregleringsärenden.

Nationella inventeringar av t ex broar finns i 9 A: Inventeringar av broar, beskrivningar; E 9 B: Inventering av broar, rapporter och E 9 C: Inventering av broar, primärmaterial.

Sigurd Curmans efterlämnade papper. Curman var efter sin tid som riksantikvarie aktiv som verksam inom landskapsvård med anknytning till vattenfrågor. En del av hans efterlämnade handlingar är av direkt intresse i frågor som rör vattenkraft och vatten i kulturlandskapet. Exempelvis innehåller vol 58 handlingar om Indalsälven och älvar i Mellansverige. I vol 78 och 116 hittar du handlingar om Ångermanälven och Nämnforsen. Vol

117 har rubriken Älvar. och det kan innehålla handlingar som rör kraftverksprojekten i norra Sverige.

Tekniska museet

<https://www.tekniskamuseet.se/samlingar/arkiv/>

Adress: Museivägen 7 på Norra Djurgården

Museets arkiv är sökbart genom Digitalt museum. Det går också att söka direkt i Tekniska Museets arkivförteckning:

<http://130.242.29.70/klara5/public/Index.jsp>

Teknikhistoriska dokument men också beskrivningar från enskilda bruk kan ligga här. T ex kan Sven Rinmans handlingar vara intressanta, eftersom han beskriver bruksmiljöer och anläggningar i vatten vid dessa.

Länsmuseer

I länsmuseernas arkiv kan det finnas fotografier på flottning, fiskeredskap, kvarn- och sågmiljöer mm. Även uppteckningar av olika slag som rör fiske, flottning mm kan finnas i dessa arkiv.

Flottning i Bolmån vid Skeen i början av 1940-talet. Foto: Jan Erik Anderbjörk/Kulturparken Småland/Smålands museums samlingar/Digitalt museum.

Digitalt museum

På websidan Digitalt museum finns mängder av bilder som går att söka fram tematiskt, t ex kvarnar, sågar, flottning o s v. Innan du använder bilden i en offentlig publikation behöver du kontroller hur bilden får användas. Information om detta finns i anslutning till bilden.

<https://digitaltmuseum.se/>

SLU skogshistoriska bilder

Forskare vid SLU har i samarbete med Skogsmuseet i Lycksele sammanställt en bildbank som består av skogshistoriska bilder, bland annat från SLU:s verksamhet. Här kan du söka på olika teman, exempelvis flottning.

<http://141.255.184.27/6/?4ACUNYRGK>

Kommunala arkiv

Även i kommunala arkiv kan det finnas enskilda bruks arkiv. Exempelvis har sådant material påträffats i Lindesbergs kommun.

Sorteringsplats för timmer vid Skoghalls sågverk. Foto ur SLU:s skogshistoriska bilder.

Lantmäteriakter

Lantmäteriets kartor finns numera tillgängliga digitalt.

<https://www.lantmateriet.se/sv/Kartor-och-geografisk-information/Historiska-kartor/>

Här finns flera kartor av intresse, t ex häradskartor, geometriska avmätningar och skifteshandlingar. Handlingar som tillhör kartorna kan ge fördjupad information om vattenanläggningar.

Stiftsarkiv

Kyrkan har genom århundraden varit en stor markägare. I stiftens arkiv finns beskrivningar av kyrkliga fastigheter, boställen mm. Stiftens arkiv är ofta arkivlagda i landsarkiven, men kan också finnas i stiftet, t ex domkyrkoarkivet i Västerås. Ibland ligger även uppgifter om kyrkliga fastigheter, t ex vissa husesynsinstrument bland häradsrätternas handlingar.

Gods- och gårdsarkiv

Enskilda egendomars arkiv är jämförbara med företagsarkiv. Samlingar av det här slaget kan innehålla uppgifter om t ex årensningar, flottning, sjösänkningar, fiske, kvarnar, sågar mm.

Flottningsföreningars arkiv

Dessa handlingar kan ligga var som helst, vanligen hos regionala arkivcenter men även hos privatpersoner.

Lokala fiskeriföreningar

Många fiskeriföreningar har avsatt handlingar som behandlar t ex fiske, fiskodlingar, vattenvård mm. En del föreningar är från början av 1900-talet och flera har kvar sina arkiv.

Enskilda personarkiv

Många offentliga arkiv innehåller enskilda personers arkivsamlingar. T ex Cornell finns på Krigsarkivet. Han sysslade med flottning främst i Norrland.

Nils Ribbing är ett annat namn som ofta förekommer i akter från 1900-talets början. Han hade ett företag och möjligen kan det finnas ett företagsarkiv med anknytning till honom. Uppgifter om Ribbing förekommer i Teknisk Tidskrift på 1930- och 40-talen.

Enskilda personers arkiv finns även i t ex Riksarkivet och som nämnts ovan i ATA. Kungliga Biblioteket har en stor samling brev, där även personer som är intressanta i vattensammanhang kan återfinnas.

Läs mer om arkiv

Det finns en hel del litteratur om arkiv och arkivforskning. De flesta som arbetat med bebyggelsehistorisk forskning känner till *Arkivgudie för byggnadsforskare* som gavs ut av Fredric Bedoire och Elisabeth Stavenow-Hidemark år 1975. Boken finns fortfarande tillgänglig i bokhandeln.

Under 2018 ges boken titeln *Enskilda arkiv* ut av Studentlitteratur för vilken Charlotte Hagström och Anna Ketola är redaktörer.

För många upplevs det som en svårighet att läsa äldre handskrifter. Det är en förmåga som tränas upp. *Läsebok för släktforskare*, skriven av Henrik Anderö och Elisabeth Thorsell är en klassisk hjälpreda som första gången gavs ut år 1979. Den finns på många bibliotek. På webben finns många sidor som kan vara till god hjälp. Exempelvis har Sveriges släktforskareförbund värdefulla tips på sin hemsida:
<https://www.genealogi.se/component/content/article/146-rotterarkivet/artiklar-som-boerjar-pa-l/980-lar-dig-lasa-gammal-handstil>

